

Karolina Gmerek¹
Uniwersytet Szczeciński

Profesor Agnieszka Choduń (1971–2023)

Dnia 21 sierpnia 2023 r. odeszła od nas Profesor Agnieszka Choduń, wybitna teoretyczka prawa, znakomita wykładowczyni i nauczycielka akademicka. Profesor Agnieszka Choduń była szczecinianką. Z tym miastem związała swoje życie prywatne oraz zawodowe. To na Uniwersytecie Szczecińskim zdobywała kolejne stopnie naukowe oraz pracowała – jako asystent, adiunkt oraz profesor uczelni.

Od początku pracy naukowej zainteresowania badawcze Profesor A. Choduń koncentrowały się wokół zagadnień językowych związanych z prawem. Wskazane obszary badawcze łączy w sobie problematyka wykładni prawa oraz powiązane z nią zagadnienia dotyczące redagowania tekstów aktów prawnych. Tych problemów dotyczyły prace

¹ Numer ORCID: 0000-0002-4724-7612. Adres e-mail: karolina.gmerek@usz.edu.pl

Profesor Agnieszki Choduń, które obejmowały szczegółowe zagadnienia związane z: 1) językiem tekstów aktów prawnych²; 2) językami okołoprawnymi³; 3) wykładnią prawa⁴; 4) redagowaniem tekstów aktów prawnych, w tym relacją dyrektyw redagowania do dyrektyw wykładni tekstów aktów prawnych⁵; 5) komunikatywnością dyskursu prawnego⁶; a także 6) rozwojem prawniczej kompetencji komunikacyjnej, w tym w kontekście edukacji prawnej⁷.

² Zob. A. Choduń, *Leksyka tekstów aktów prawnych*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2006/4, s. 19–30; A. Choduń, *Słownictwo tekstów aktów prawnych w zasobie leksykalnym współczesnej polszczyzny*, Warszawa 2007; A. Choduń, *Określenia temporalne w tekstach aktów prawnych*, „Stylistyka” 2007/14, s. 331–339; A. Choduń, *Sposoby wzbogacania leksyki tekstów aktów prawnych*, w: S. Lewandowski, H. Machińska, J. Petzel (red.), *Prawo – Język – Logika. Księga jubileuszowa profesora Andrzeja Malinowskiego*, Warszawa 2013, s. 19–28; A. Choduń, *O niektórych swoistościach języka prawnego*, w: B. Peździch, M. Wanot-Miśtura, D. Zdunkiewicz-Jedynak (red.), *Tyle się we mnie słów zebrało... Szkice o języku i tekstach*, Warszawa 2018, s. 45–60.

³ Zob. A. Choduń, *Prawo a język urzędowy*, w: K. Michalewski (red.), *Język w prawie, administracji i gospodarce*, Łódź 2010, s. 9–18; A. Choduń, M. Zieliński, *Język urzędowy a język urzędników. Precyzja, adekwatność, komunikatywność*, w: *Język urzędowy przyjazny obywatelom*, Warszawa 2013, s. 66–74.

⁴ Zob. A. Choduń, M. Zieliński, *O słownikach w procesie interpretacji tekstów prawnych raz jeszcze – polemika*, „Państwo i Prawo” 2008/7, s. 96–100; M. Zieliński, O. Bogucki, A. Choduń, S. Czepita, B. Kanarek, A. Munciewicz, *Zintegrowanie polskich koncepcji wykładni prawa*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2009/4, s. 23–39; A. Choduń, M. Zieliński, *Aspekty granic wykładni prawa*, w: W. Miemiec (red.), *Stanowienie i stosowanie prawa administracyjnego. Księga jubileuszowa Profesora Ryszarda Mastalskiego*, Wrocław 2010, s. 84–95; A. Choduń, *Lex specialis i lex generalis a przepisy modyfikujące*, w: A. Choduń, S. Czepita (red.), *W poszukiwaniu dobra wspólnego. Księga jubileuszowa Profesora Macieja Zielińskiego*, Szczecin 2010, s. 215–225; A. Choduń, M. Zieliński, *Interpretacyjna rola wstępów aktów prawnych*, w: J. Ciapała, A. Rost (red.), *Wokół konstytucji i zdrowego rozsądku. Prace dedykowane Profesorowi Tadeuszowi Smolińskiemu*, Szczecin–Jarocin 2011, s. 15–25; O. Bogucki, A. Choduń, *Zasady prawa – źródła prawa i źródła nieporozumień*, w: A. Balaban, J. Ciapała, P. Mijał (red.), *Źródła prawa w Rzeczypospolitej Polskiej w 15 lat po wejściu w życie Konstytucji z 2 kwietnia 1997 roku*, Szczecin 2013, s. 69–78; A. Choduń, M. Zieliński, *Wykładnia prawa*, w: P. Hofmański (red.), *System prawa karnego procesowego. Tom 1. Zagadnienia ogólne*, Warszawa 2013, s. 550–604; A. Choduń, M. Zieliński, *Odtworzenie normy z przepisu jako praktyczny problem interpretacyjny*, w: J. Godyń, M. Hudzik, K.L. Paprzycki (red.), *Prawo i proces karny w obliczu zmian*, Warszawa 2015, s. 127–141; A. Choduń, *Maciej Zieliński's (Derivative) Concept of Legal Interpretation*, „Studia Prawa Publicznego” 2015/2, s. 111–125; A. Choduń, M. Zieliński, *Wzorzec percepcyjnej fazy wykładni a praktyka orzecznicza*, w: W. Bluś, J. Godyń, M. Hudzik, L.K. Paprzycki (red.), *Aktualne problemy orzecznicze*, Warszawa 2016, s. 71–92; A. Choduń, *Koncepcja wykładni prawa Macieja Zielińskiego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2016/4, s. 57–67; A. Choduń, *Aspekty językowe derywacyjnej koncepcji wykładni prawa*, Szczecin 2018; A. Choduń, *Regarding intentio operis in the texts of legal acts*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2019/4, s. 17–25; A. Choduń, *Do czego prawnikom są potrzebne słowniki języka polskiego?*, w: I. Gawłowicz, S. Maciejewski (red.), *Generosus Animos Labor Nutrit*, Toruń 2019, s. 43–60; A. Choduń, *Argument from Precedent in Legal Interpretation of Texts of Legal Acts from the Perspective of a Derivative Concept of Legal Interpretation*, „Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej” 2023/3, s. 19–37.

⁵ Zob. A. Choduń, *Norma językowa a dyrektywa redagowania tekstów aktów prawnych*, w: S. Czepita (red.), *Konwencjonalne i formalne aspekty prawa*, Szczecin 2006, s. 47–53; A. Choduń, *Definicje legalne jako element semantycznego opisu wyrażen językowych występujących w tekstach aktów normatywnych*, w: A. Mróz, A. Niewiadomski (red.), *Lingua iuris*, Warszawa 2010, s. 93–104; A. Choduń, *Klauzule generalne i zwroty nieodokreślone – wybrane zagadnienia teoretyczne*, w: A. Choduń, A. Gomułowicz, A. Skoczylas, *Klauzule generalne i zwroty nieodokreślone w prawie podatkowym i administracyjnym. Wybrane zagadnienia teoretyczne i orzecznicze*, Warszawa 2013, s. 15–42; O. Bogucki, A. Choduń, *Zasady techniki prawodawczej w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego w odniesieniu do demokratycznego państwa prawnego*, w: M. Aleksandrowicz, A. Jamróz, L. Jamróz (red.), *Demokratyczne państwo prawa. Zagadnienia wybrane*, Białystok 2014, s. 45–56; A. Choduń, *Problem uniwersalności redagowania tekstów aktów prawnych – perspektywa krajowa i europejska*, w: D. Kondratczyk-Przybylska, A. Niewiadomski, E. Walewska (red.), *Język polskiego prawa: perspektywa europejska*, Warszawa 2015, s. 29–42; A. Choduń, *Definicje legalne – uwagi de lege ferenda*, w: M. Kłodawski, A. Witorska, M. Lachowski (red.), *Legislacja czasu przemian, przemiany w legislacji. Księga jubileuszowa na XX-lecie Polskiego Towarzystwa Legislacji*, Warszawa 2016, s. 238–251.

⁶ Zob. A. Choduń, *Komunikatywność języka tekstów aktów prawnych*, „Przegląd Legislacyjny” 2007/2, s. 90–100; A. Choduń, *Uwagi o komunikatywności tekstów aktów prawnych*, w: A. Mróz, A. Niewiadomski, R. Pawelec (red.), *Prawo i język*, Warszawa 2009, s. 127–131; A. Choduń, *The Language of the Law – the Issues of Communicativeness*, w: P.F. Pinto, C. Brohy, J.-G. Turi (red.), *Law, Language and Global Citizenship*, Lizbona 2009, s. 423–428; A. Choduń, M. Zieliński, *Jak sądy i trybunały komunikują się z obywatelami?*, w: M. Krauz, K. Ożóg (red.), *Kultura zachowań językowych Polaków. Materiały z VIII Forum Kultury Słowa, Rzeszów 20–22 października 2011 r.*, Rzeszów 2013, s. 118–126; A. Choduń, *Influence of Internationalisms on Communicativeness of a Legal Discourse*, w: K.M. Cern, P.W. Juchacz, B. Wojciechowski (red.), *Legal Rules, Moral Norms and Democratic Principles*, Frankfurt nad Menem 2013, s. 319–328.

⁷ Zob. A. Choduń, *Postulat jasności prawa. „Plain language” czy praca edukacyjna*, „Krytyka Prawa. Niezależne studia nad prawem” 2018/3, s. 226–244; A. Choduń, *Between the Text and the Discourse. A Few Remarks on the Subject*

Profesor Agnieszka Choduń była uczennicą Profesora Macieja Zielińskiego. Jak sama podkreślała w czasie uroczystości odnowienia doktoratu Profesora M. Zielińskiego „[u]czeń to nie tylko ten, kto pobiera naukę, ale to także ktoś, kto idzie czyimś śladem, kto idzie za kimś”⁸. Profesor Choduń podążała śladem swojego Mistrza – w szczególności prezentując jako badaczka określoną postawę metodologiczną – ale zawsze swoją własną drogą – w szczególności twórczo rozwijając derywacyjną koncepcję wykładni prawa. Najdobitniej dała temu wyraz w rozprawie habilitacyjnej pt. *Aspekty językowe derywacyjnej koncepcji wykładni prawa*⁹. Uznając, że derywacyjna koncepcja wykładni prawa stanowi współcześnie w Polsce najbardziej uniwersalne oraz najpełniejsze podejście do wykładni prawa, Profesor A. Choduń zaproponowała nowe ujęcie niektórych problemów związanych z aspektami językowymi wskazanej koncepcji. W szczególności: 1) dokonała redefinicji tekstu jako przedmiotu wykładni prawa, zwracając uwagę na jego dwoistą naturę – statyczną jako wytworu oraz dynamiczną jako procesu (zdarzenia komunikacyjnego uwzględniającego konteksty pozajęzykowe); 2) wypracowała pojęcie prawniczej kompetencji komunikacyjnej jako niezbędnej do adekwatnej interpretacji tekstu aktu prawnego, czyli takiej, która uwzględnia swoiste cechy tego typu tekstu; 3) wskazała miejsce intuicji prawniczej w procesie rozumienia tekstu aktu prawnego; 4) uzasadniła tezy o intersubiektywności znaczeń będących rezultatem wykładni prawa oraz dialogiczności tego procesu; a także 5) przedstawiła propozycje modyfikacji założenia o racjonalności prawodawcy oraz uzupełnienia określonych dyrektyw interpretacyjnych. W swoich badaniach Profesor A. Choduń wykorzystwała nie tylko założenia metodologiczne swoiste dla prawoznawstwa – w tym przypadku założenia wypracowane w poznańsko-szczecińskiej szkole teorii prawa, którą współtworzyła – lecz także, kompletnie, siatkę pojęciową z zakresu lingwistyki tekstu, pragmatyki (pragmalingwistyki) oraz analizy dyskursu. Ponadto rozwiązując określone problemy (np. problem bezpośredniego rozumienia tekstu aktu prawnego) uwzględniała aktualną wiedzę na temat ludzkiej percepcji. Interdyscyplinarne podejście do badań wykładni prawa pozwoliło Jej na kompleksowe ujęcie określonych problemów, adekwatnie do ich złożonego charakteru. Ponadto umożliwiło wykazanie, że derywacyjna koncepcja wykładni prawa (w wersji zaproponowanej przez Profesor A. Choduń, lecz także u samych jej podstaw) jest koncepcją bardzo nowoczesną oraz zgodną z aktualną wiedzą, w szczególności tą dotyczącą procesów myślowych człowieka.

Wyraźna i konsekwentna postawa metodologiczna, polegająca w szczególności na użyciu precyzyjnej siatki terminologicznej i pojęciowej cechuje cały dorobek Profesor Agnieszki Choduń. W ramach swojej pracy naukowej realizowała Ona zarówno badania o charakterze analitycznym, jak i empirycznym. Przykładem badań tego drugiego typu były przede wszystkim badania języka tekstów aktów prawnych, których wyniki Profesor A. Choduń zaprezentowała w rozprawie doktorskiej, a następnie w monografii pt. *Słownictwo tekstów aktów prawnych w zasobie leksykalnym współczesnej polszczyzny*¹⁰. Na podstawie analizy ówczesnie obowiązujących ustaw mających podstawowe znaczenie

of Communicative Competence Within the Texts of Legal Acts, „Applied Linguistics Papers” 2018/4, s. 175–182; A. Choduń, *Dlaczego warto uczyć o języku prawnym*, „Krytyka Prawa. Niezależne studia nad prawem” 2020/2, s. 45–55; A. Choduń, K. Gmerek, *Knowledge About the Language of Legislative Acts: An Absent Element in the Development of Key Competences in the Polish Education System*, „Krytyka Prawa. Niezależne studia nad prawem” 2021/4, s. 217–237.

⁸ Zob. K. Gmerek, *Uroczystość odnowienia doktoratu Profesora Macieja Zielińskiego. Poznań, 10 stycznia 2020 r.*, „Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej” 2020/2, s. 135–138.

⁹ A. Choduń, *Aspekty językowe...*

¹⁰ A. Choduń, *Słownictwo tekstów...*

dla danej dziedziny spraw, wykorzystując opracowaną na jej potrzeby unikalną metodę badawczą, Profesor Choduń wykazała m.in., że słownictwo tekstów aktów prawnych nie stanowi odmiany języka potocznego oraz ustaliła do jakich odmian językowych polszczyzny słownictwo to rzeczywiście należy.

Profesor Agnieszka Choduń często powtarzała, że najbardziej praktyczna jest dobra teoria. Dobra teoria to zaś m.in. taka, która pozwala na rozwiązywanie problemów praktycznych. Taki potencjał Profesor A. Choduń dostrzegała w ogólnej teorii prawa, a przede wszystkim w derywacyjnej koncepcji wykładni prawa. Zwracała w szczególności uwagę na to, że koncepcja ta jest metodologicznie adekwatna do przedmiotu poznania w tym sensie, że uwzględnia rzeczywiste i uprzednio rozpoznane cechy tekstów aktów prawnych. Ponadto podkreślała, że dzięki szczegółowości dyrektyw interpretacyjnych jest to koncepcja wysoce użyteczna w praktyce, a wynik procesu interpretacji prowadzonego zgodnie z tymi dyrektywami jest intersubiektywnie kontrolowalny.

Co szczególnie ważne, Profesor Agnieszka Choduń nigdy nie zamykała się w murach uczelni, lecz docierała ze swoją wiedzą do przedstawicieli praktyki prawniczej oraz (przyszłych) legislatorów czy tłumaczy unijnych tekstów aktów prawnych. Profesor A. Choduń regularnie prowadziła szkolenia i wykłady m.in. dla sędziów, asystentów sędziego oraz referendarzy sądowych (Naczelnego Sądu Administracyjnego, sądów administracyjnych oraz sądów powszechnych); dla legislatorów wszystkich służb legislacyjnych, uczestników aplikacji legislacyjnej w Rządowym Centrum Legislacji; dla studentów Studiów Podyplomowych z Legislacji na Uniwersytecie Warszawskim oraz na zaproszenie unijnych tłumaczy w Brukseli oraz Luksemburgu. Ponadto Profesor Choduń uczestniczyła w rewizji polskiej wersji Porozumienia międzyinstytucjonalnego z dnia 22 grudnia 1998 r. w sprawie wspólnych wytycznych dotyczących jakości prawodawstwa wspólnotowego. Zależało Jej także na tym, aby Jej wiedza prawnicza mogła służyć osobom, które potrzebują szczególnego wsparcia. Dlatego też przez wiele lat pracowała w Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Świnoujściu. Przez te lata pomogła odmienić życie niejednej osoby.

Aktywność naukowa Profesor Agnieszki Choduń obejmowała także członkostwo w gremiach naukowych. Od 2011 r. była członkinią Rady Języka Polskiego przy Prezydium PAN, a od 2019 r. – członkinią prezydium Rady. Przez wiele lat pełniła funkcję sekretarza Zespołu Języka Prawnego Rady Języka Polskiego, a od 2019 r. przewodziła temu Zespołowi. Była także wieloletnią członkinią Stowarzyszenia Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej – Sekcji Polskiej IVR, a także członkinią Zarządu tej organizacji. Angażowała się także w liczne przedsięwzięcia takie jak np. konkurs „Państwa i Prawa” na najlepszą pracę doktorską i habilitacyjną (była członkinią Sądu konkursowego), konkurs na najlepszą pracę doktorską organizowany przez Sekcję Polską IVR (była członkinią Kapituły). Uczestniczyła również w licznych konferencjach i seminariach naukowych, debatach, kampaniach społecznych, Forum Kultury Słowa i innych przedsięwzięciach realizowanych przez Radę Języka Polskiego.

Jak trafnie zauważył kiedyś Marek Edelman – „[p]rosto się mówi, jak się wie”¹¹ mając na myśli to, że aby mówić o czymś w sposób komunikatywny, trzeba się na tym dobrze znać, czyli wiedzieć i rozumieć. Jest to warunek konieczny, lecz nie jest wystarczający; potrzebny jest jeszcze określony poziom kompetencji komunikacyjnej. Profesor Agnieszka Choduń miała niezwykłą umiejętność mówienia w sposób prosty o sprawach

¹¹ M. Edelman, *Prosto się mówi, jak się wie*, Warszawa 2013.

skomplikowanych, niekiedy abstrakcyjnych. Wynikało to nie tylko z eksperckiej wiedzy w zakresie problematyki, którą się zajmowała, lecz także z bardzo wysokiej kompetencji komunikacyjnej, w tym umiejętności dostosowania formy przekazu do odbiorcy (na co zresztą zwracała też szczególną uwagę studentom w czasie wykładów z komunikacji prawnej i prawniczej oraz podstaw retoryki). Swoją kompetencję w omawianym zakresie Profesor Choduń wykorzystywała w szczególności w ramach działań popularyzujących naukę, np. prowadząc stałą rubrykę pt. *Język na wokandzie* w czasopiśmie „In Gremio”.

Profesor Agnieszka Choduń angażowała się też w liczne przedsięwzięcia organizowane przez studentów i dla studentów: debaty oksfordzkie, konkursy krasomówcze czy dyktanda wydziałowe, które sama przygotowywała. Jako nauczycielka akademicka była niezwykle inspirująca. Prace magisterskie napisane pod kierunkiem Profesor A. Choduń były zawsze twórcze. W trakcie swoich wykładów starała się pokazać, jak wykorzystać przekazywaną wiedzę w pracy prawnika. Zawsze sprawiedliwa i życzliwa wobec studentów. Znakomicie przygotowana, ale także wymagająca, nie tylko od studentów, ale przede wszystkim od siebie.

Pomimo dużego zaangażowania w pracę naukową i dydaktyczną, Profesor Agnieszka Choduń zawsze potrafiła znaleźć przestrzeń na obcowanie z kulturą – malarstwem, muzyką, architekturą. Odwiedziła najważniejsze europejskie galerie sztuki, muzea, sale koncertowe. Swoją wiedzą z zakresu historii sztuki potrafiła zawstydzić nawet specjalistów z tej dziedziny. Była miłośniczką twórczości Edwarda Hoppera – „malarza ciszy i samotności”.

Stając w obronie wartości, które ceniła, Profesor A. Choduń była bezkompromisowa i odważna. Nie milczała w obliczu niesprawiedliwości, nieszczerości, braku przyzwoitości i naruszeń prawa. Była w pełni zaangażowana w relacje z bliskimi jej ludźmi, a także w sprawy społeczne.

Profesor Agnieszka Choduń miała wiele planów naukowych. Część z nich dotyczyła dorobku Jej Mistrza – Profesora Macieja Zielińskiego i pamięci o Nim. Realizację większości z nich uniemożliwiła choroba. Jednakże nawet w chorobie zadbała o to, co było w zasięgu Jej możliwości – rozbudowała stronę na Wikipedii poświęconą Profesorowi M. Zielińskiemu.

Nie ma wątpliwości, że wiele problemów z zakresu wykładni prawa nie zostanie rozwiązanych albo nie zostanie rozwiązanych tak twórczo i kompleksowo jak zrobiłaby to Profesor Agnieszka Choduń. Na szczęście, dla wielu Ona również była Mistrzynią oraz Nauczycielką i zapewne będą oni próbowali kontynuować Jej dzieło.

BIBLIOGRAFIA / REFERENCES:

- Choduń, A. (2006). Leksyka tekstów aktów prawnych. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 4, 19–30.
- Choduń, A. (2006). Norma językowa a dyrektywy redagowania tekstów aktów prawnych. In S. Czepita (ed.), *Konwencjonalne i formalne aspekty prawa*. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 47–53.
- Choduń, A. (2007). *Słownictwo tekstów aktów prawnych w zasobie leksykalnych współczesnej polszczyzny*. Warszawa: Wydawnictwo „Trio”.
- Choduń, A. (2007). Określenia temporalne w tekstach aktów prawnych. *Stylistyka* 14, 331–339.
- Choduń, A. (2007). Komunikatywność języka tekstów aktów prawnych. *Przegląd Legislacyjny* 2, 90–100.
- Choduń, A. (2009). *Uwagi o komunikatywności tekstów aktów prawnych*. In A. Mróz, A. Niewiadomski, R. Pawelec (eds.), *Prawo i język*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, 127–131;
- Choduń, A., Zieliński, M. (2008). O słownikach w procesie interpretacji tekstów prawnych raz jeszcze – polemika. *Państwo i Prawo* 7, 96–100.
- Choduń, A. (2009). The language of the law – the issues of communicativeness. In P.F. Pinto, C. Brohy, J.-G. Turi (eds.), *Law, Language and Global Citizenship*. Lizbona, 423–428. 5
- Zieliński, M., Bogucki, O., Choduń, A., Czepita, S., Kanarek, B., Munczewski, A. (2009). Zintegrowanie polskich koncepcji wykładni prawa. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 4, 23–39.
- Choduń, A. (2010). Prawo a język urzędowy. In K. Michalewski (ed.), *Język w prawie, administracji i gospodarce*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 9–18.
- Choduń, A. (2010). Definicje legalne jako element semantycznego opisu wyrażeń językowych występujących w tekstach aktów

- normatywnych. In A. Mróz, A. Niewiadomski (eds.), *Lingua iuris*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, 93–104.
- Choduń, A., Zieliński, M. (2010). Aspekty granic wykładni prawa. In W. Miemiec (ed.), *Stanowienie i stosowanie prawa administracyjnego. Księga jubileuszowa Profesora Ryszarda Mastalskiego*. Wrocław: Oficyna Wydawnicza „Unimex”, 84–95.
- Choduń, A. (2010). Lex specialis i lex generalis a przepisy modyfikujące. In A. Choduń, S. Czepita (eds.). *W poszukiwaniu dobra wspólnego. Księga jubileuszowa Profesora Macieja Zielińskiego*. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 215–225.
- Choduń, A., Zieliński, M. (2011). Interpretacyjna rola wstępów aktów prawnych. In J. Ciapała, A. Rost (eds.). *Wokół konstytucji i zdrowego rozsądku. Prace dedykowane Profesorowi Tadeuszowi Smolińskiemu*. Szczecin – Jarocin, 15–25.
- Bogucki, O., Choduń, A. (2013). Zasady prawa – źródła prawa i źródła nieporozumień. In A. Bałaban, J. Ciapała, P. Mijał (eds.). *Źródła prawa w Rzeczypospolitej Polskiej w 15 lat po wejściu w życie Konstytucji z 2 kwietnia 1997 roku*. Szczecin: Uniwersytet Szczeciński Wydział Prawa i Administracji, 69–78;
- Choduń, A. (2013). Sposoby wzbogacania leksyki tekstów aktów prawnych. In S. Lewandowski, H. Machińska, J. Petzel (eds.), *Prawo – Język – Logika. Księga jubileuszowa profesora Andrzeja Malinowskiego*. Warszawa: LexisNexis, 19–28.
- Choduń, A., Zieliński, M. (2013). Język urzędowy a język urzędników. Precyzja, adekwatność, komunikatywność. In *Język urzędowy przyjazny obywatelom*. Warszawa: Kancelaria Senatu, 66–74.
- Choduń, A., Zieliński, M. (2013). Wykładnia prawa. In P. Hofmański (ed.), *System Prawa Karnego Procesowego. Tom 1. Zagadnienia ogólne*, Warszawa: Wolters Kluwer 550–604.
- Choduń, A. (2013). Klauzule generalne i zwroty niedookreślone – wybrane zagadnienia teoretyczne. In A. Choduń, A. Gomułowicz, A.

- Skoczylas, *Klauzule generalne i zwroty niedookreślone w prawie podatkowym i administracyjnym. Wybrane zagadnienia teoretyczne i orzecznicze*. Warszawa: Wolters Kluwer, 15–42. 6
- Choduń, A., Zieliński, M. (2013). *Jak sądy i trybunały komunikują się z obywatelami?* In M. Krauz, K. Ożóg (eds.), *Kultura zachowań językowych Polaków. Materiały z VIII Forum Kultury Słowa, Rzeszów 20 – 22 października 2011 r.*, Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 118–126.
- Choduń, A. (2013). *Influence of Internationalisms on Communicativeness of a Legal Discourse*. In K.M. Cern, P.W. Juchacz, B. Wojciechowski (eds.), *Legal Rules, Moral Norms and Democratic Principles*. Frankfurt nad Menem: Peter Lang, 319–328.
- Bogucki, O., Choduń, A. (2014). *Zasady techniki prawodawczej w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego w odniesieniu do demokratycznego państwa prawnego*. In M. Aleksandrowicz, A. Jamróz, L. Jamróz (eds.), *Demokratyczne państwo prawa. Zagadnienia wybrane*. Białystok: Wydawnictwo Temida 2, 45–56.
- Choduń, A., Zieliński, M. (2015). *Odtworzenie normy z przepisu jako praktyczny problem interpretacyjny*. In J. Godyń, M. Hudzik, K.L. Paprzycki (eds.), *Prawo i proces karny w obliczu zmian*, Warszawa: Sąd Najwyższy, 127–141.
- Choduń, A. (2015). *Maciej Zieliński's (derivative) concept of legal interpretation*. *Studia Prawa Publicznego* 2, 111–125.
- Choduń, A. (2015). *Problem uniwersalności redagowania tekstów aktów prawnych – perspektywa krajowa i europejska*. In D. Kondratczyk-Przybylska, A. Niewiadomski, E. Walewska (eds.), *Język polskiego prawa: perspektywa europejska*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, 29–42.
- Choduń, A. (2016). *Definicje legalne – uwagi de lege ferenda*. In M. Kłodawski, A. Witorska, M. Lachowski (eds.), *Legislacja czasu przemian, przemiany w legislacji. Księga jubileuszowa na XX-*

lecie Polskiego Towarzystwa Legislacji. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 238–251.

- Choduń, A., Zieliński, M. (2016). Wzorzec percepcyjnej fazy wykładni a praktyka orzecznicza. In W. Błuś, J. Godyń, M. Hudzik, L.K. Paprzycki, S. Zabłocki (eds.), *Aktualne problemy orzecznicze.* Warszawa: Sąd Najwyższy, 71–92.
- Choduń, A. (2016). Koncepcja wykładni prawa Macieja Zielińskiego. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 4, 57–67.
- Choduń, A. (2018). O niektórych swoistościach języka prawnego. In B. Pędzich, M. Wanot-Miśtura, D. Zdunkiewicz-Jedynak (eds.), *Tyle się we mnie słów zebrało... Szkice o języku i tekstach.* Warszawa: Dom Wydawniczy ELIPSA, 45–60.
- Choduń, A. (2018). Postulat jasności prawa. „Plain language” czy praca edukacyjna. *Krytyka Prawa. Niezależne studia nad prawem* 3, 226–244. 7
- Choduń, A. (2018). *Aspekty językowe derywacyjnej koncepcji wykładni prawa.* Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Choduń, A. (2018). Between the text and the discourse. A few remarks on the subject of communicative competence within the texts of legal acts. *Applied Linguistics Papers* 4, 175–182.
- Choduń, A. (2019). Regarding intentio operis in the texts of legal acts. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 4, 17–25.
- Choduń, A. (2019). Do czego prawnikom są potrzebne słowniki języka polskiego? In I. Gawłowicz, S. Maciejewski (eds.), *Generosos Animos Labor Nutrit,* Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 43–60.
- Choduń, A. (2020). Dlaczego warto uczyć o języku prawnym. *Krytyka Prawa. Niezależne studia nad prawem* 2, 45–55.
- Choduń, A., Gmerek, K. (2021). Knowledge About the Language of Legislative Acts: An Absent Element in the Development of Key

Competences in the Polish Education System. *Krytyka Prawa. Niezależne studia nad prawem* 4, s. 217–237.

Choduń, A. (2023). Argument from Precedent in Legal Interpretation of Texts of Legal Acts from the Perspective of a Derivative Concept of Legal Interpretation. *Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej* 3, 19–37.

Gmerek, K. (2020). Uroczystość odnowienia doktoratu Profesora Macieja Zielińskiego. Poznań, 10 stycznia 2020 r. *Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej* 2, 135–138.

Edelman, M. (2013). *Prosto się mówi, jak się wie*. Warszawa: Świat Książki.